

Левкун Я. І. Іван Борковський, Степан Фігура у боротьбі за карпатську Україну.

The article deals with the research of one page from the biography of Ivan Borkovskiy and his colleague Stepan Figura when they were working in the State institute of archeology of Czechoslovakia academy of sciences. Their participation in the political struggle for the Carpathian Ukraine is analyzed. Information which was unknown before from the biography of S.Figura- a commander of Volev Sech, and Michail Kolodsinskiy - head of the Carpathian Sech staff, is being presented.

Г. С. Побережець

ФОРМУВАННЯ В. М. ЧОРНОВОЛА ЯК ГРОМАДСЬКОГО, ПОЛІТИЧНОГО ТА ДЕРЖАВНОГО ДІЯЧА

Ключові слова: В. М. Чорновіл, Народний Рух України, рух шістдесятників, «Українська Гельсінська Спілка» (УГС).

Ключевые слова: В. М. Чорновол, Народный Рух Украины, движение шестидесятников, «Украинский Хельсинский Союз» (УХС).

Key words: V. M. Chornovil, Narodniy Rukh of Ukraine, the movement of the sixties, «Ukrainian Helsinki Union» (UHU).

Після здобуття Україною незалежності триває складний процес державотворення та розбудови громадянського суспільства. В часи активного державотворення, національно-культурного відродження, суспільно-політичних і соціально-економічних перетворень, активного пошуку Українською державою свого місця в геополітичному та історичному просторі виникає нагальна потреба в реабілітації всіх форм суспільного життя, переосмислення ролі особи в контексті певної історичної епохи. В'ячеслав Максимович Чорновіл є фундаментальною постаттю у час створення незалежної України. Авторка поставила собі за мету простежити становлення В. М. Чорновола як громадського, політичного та державного діяча.

У Черкасах у міській бібліотеці імені Лесі Українки пройшла презентація книги молодого київського науковця Василя Деревінського «В'ячеслав Чорновіл. Нарис портрета політика» [1].

У монографії окреслено важливі моменти життєвого шляху В. Чорновола. Розкрито роль і значення В. Чорновола в суспільно-політичних процесах України другої половини ХХ ст.

Досліджено основні чинники формування його світогляду й активної громадської позиції, особливості діяльності як організатора громадсько-політичного життя, редакційно-видавничу діяльність, умови перебування в ув'язненні і на засланні [2].

В'ячеслав Максимович Чорновіл — відомий український політик, державний діяч, публіцист і журналіст. З його іменем нерозривно пов'язана історія боротьби нашого народу за незалежність України [3].

В. Чорновіл народився у родині вчителів 24 грудня 1937 р. в селі Єрки Звенигородського району на Черкащині. Був стараним і розумним учнем, що дало йому змогу закінчити школу з золотою медаллю. Після закінчення школи поступає до Київського державного університету ім. Тараса Шевченка, а саме на філологічний факультет, хоча вже з другого курсу переводиться на факультет журналістики.

Перша перебудова у світогляді В. М. Чорновола трапляється тоді, коли ув'язнюють рідного дядька — Петра, під час сталінських репресій, саме так він говорить про цей випадок: «Коли мого дядька, одного з будівників нової радянської школи на Черкащині, катували, а потім таємно засудили уманські енкаведисти, він не міг повірити, що це робиться іменем радянської влади й радянських законів» [4]. Це формує у В'ячеслава бажання у всьому отримувати справедливий вирок, але доля буде чинити по-своєму і В'ячеславу Чорноволу ще не раз необхідно буде доводити до справедливості.

Колосальний вплив на трансформацію поглядів не лише В. Чорновола, а й цілого суспільства мав виступ М. Хрущова про засудження культу особи Й. Сталіна на XX з'їзді КПРС. Перед суспільством постав кардинально інший образ Сталіна — «вождя», що створив людиноненависницьку систему [5]. Саме в цей час В'ячеслав Максимович відчув себе дисидентом, це був поштовх для зміни його поглядів та перегляду дійсності.

У 1960–1964 рр. працював на телебаченні, радіо, в редакціях газет. У 1965 р. працював у редакції газети «Молода гвардія» [6]. 4 вересня 1965 р. в кінотеатрі «Україна» В. Чорновіл підтримав заклик І. Дзюби протестувати проти арештів і обшуків. «Мій учинок розглядався редактором та комсомольською організацією редакції газети «Молода гвардія». На мене накладено суворе дисциплінарне стягнення, мені було запропоновано

негайно подати заяву про звільнення «за власним бажанням» [7], після того його не зараховують до аспірантури, куди він пройшов за конкурсом.

У 1966 р. В'ячеслав Максимович проходив як свідок у процесі над діячами культури, який відбувався на Львівщині, саме там він зробив записи судової розправи на закритому судовому процесі. У своєму останньому слові на суді 8 липня 1966 р. В. Чорновіл так висловився щодо правосуддя: «Я прийшов до висновку, що закриті судові процеси над Горинями, Заливахом та ін. є порушенням букви й духу законності й що я як громадянин зобов'язаний заявити про своє ставлення до цього явища» [8] і тому він вирішив не виступати свідком бо вважав, що: «Тільки найширший контроль громадськості, тільки дальша послідовна демократизація життя може бути гарантією проти повторення сваволі й беззаконня» [9].

Не хотів В'ячеслав Максимович миритися з таким тяжким становищем в країні і стає одним з ініціатором руху шістдесятників, разом з І. Дзюбою, І. Світличним, В. Стусом та іншими правозахисниками. Вже в той час відбувається формування та розвиток суспільно-політичної думки України та розбудова й утвердження її державності.

У 1967 р. виходить друком збірка матеріалів В. Чорновола під назвою «Лихо з розуму», яка і стала приводом для ув'язнення Чорновола.

На початку 70-х років В'ячеслав видає журнал «Український вісник». «Вісник» можна назвати предтечею незалежної преси, що становив альтернативу державній монополії на інформацію» [10], так В. Деревінський характеризує видання.

У 1974 р. В. М. Чорновола було засуджено за зберігання вірша Сенік під назвою «Земля щороку оновлюється», магнітофонної стрічки зі збіркою віршів Калинець І. О., статей Стуса В., Драча І. та інших текстів, що насправді не стосуються ст. 62 КК УРСР [11]. У тяжких умовах перебуває Чорновіл в Мордовії, але нелюдські умови не стають перешкодою у продовженні боротьби за ідею незалежності України, яку можна здобути лише наполегливістю та цілеспрямованістю.

У 1980 по 1985 рр. відбуває нове покарання за відкриття громадської організації «Українська Гельсінська Спілка» (УГС), як і більшість учасників спілки.

В'ячеслав Максимович дає нове життя «Українському віснику» в кінці 80-х років, цей крок уперед дав можливість донести до людства прагнення політизації суспільства. В. Чорновіл, відновивши в 1987 р. «Український вісник», з часом розширив його зміст, доповнюючи новими рубриками й розділами. Постійними стали розділи «Література і мистецтво», «Публіцистика» (згодом «Наука і публіцистика»)... [12]. Тоді ж відновлює свою діяльність українська Гельсінська Спілка, яку очолює Чорновіл.

Перші вибори до Верховної Ради та перехід на постійну діючу основу, а згодом обрання головою Львівської обласної ради, все це стало першим кроком Чорновола до демократизації суспільства. Невдовзі він стає лідером радикального крила і вже 16 липня 1990 р. відбувається проголошення Декларації про державний суверенітет України, а в серпні 1991 р. довгоочікувана і, здавалося, не реальна державна незалежність України, до якої так довго й наполегливо йшов В'ячеслав Максимович. Тут чітко простежується вплив однієї людини на долю всієї країни, коли ця людина — вірний син своєї батьківщини, а не сторонній спостерігач [13].

Не простим виявився шлях В. М. Чорновола до Народного Руху України. У своїх задумах В. М. Чорновіл вважав УГС виконавицею головної ролі у час перетворення суспільства на демократичне. Утворюється Народний Рух України за перебудову. «Проголошення в основному документі майбутньої організації таких понять як гуманізація, демократизація, справедливість, суверенітет, адміністративно-командна система та аналогічні категорії саме в цей історичний час сприяли підвищенню політичної активності суспільства України» [14].

У 1991 р. від Народного Руху України В. М. Чорновола висувують кандидатом на посаду президенти України — він посів друге місце і набрав 23,27 % голосів виборців. Тяжка переломна ситуація, яка склалася в Русі, обрала шлях В. Чорновола — за самостійну Україну. І вже в грудні 1992 р. Чорновіл стає головою Народного Руху України. В 1994 р. В. Чорновіл відмовляється брати участь в наступних президентських виборах і підтримує чинного президента Л. Кравчука, але коли перемогу отримує новий кандидат Л. Кучма, то Чорновіл доводить позицію Руху щодо «конструктивної позиції» до влади [15].

За літературну та громадську діяльність В'ячеслава Максимовича удостоєно звання лауреата Міжнародної журналістської премії ім. Ніколаса Томаліна, а також лауреатом Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка у 1996 р. за діяльність в галузі журналістики й публіцистики, а в 1998 р. В. Чорновіл нагороджений орденом Ярослава Мудрого V ступеня.

Трагічно загинув В. М. Чорновіл 25 березня 1999 р. в автокатастрофі у нез'ясованих на сьогоднішній день обставинах. В'ячеслав Максимович був посмертно удостоєний звання «Герой України». Своєю діяльністю він зміг довести, що проста людина з сильним почуттям любові до Батьківщини зможе витримати усі випробування, які припадають на її долю, задля того щоб сформуванати суспільно-політичну думку України та утвердити її державність.

Джерела та література

1. Титаренко Л. На підступах до життєпису Чорновола / Л. Титаренко // *Голос України*. — 2011. — № 224. — С. 9.
2. Деревінський В. В'ячеслав Чорновіл. Нарис портрета політика / В. Деревінський. — Тернопіль: Джура, 2011. — 224 с. — (Монографія).
3. Гусаков І. В'ячеслав Чорновіл: постать на тлі доби / І. Гусаков // *Історія України*. — 2011. — № 33/34. — С. 17.
4. Чорновіл В. Твори: у 10 т. — Т. 2 / *Правосуддя чи рецидиви терору? Лихо з розуму. Матеріали та документи 1966–1967 рр.* / В. Чорновіл. — К.: Смолоскип, 2003. — 906 с.
5. Деревінський В. В'ячеслав Чорновіл. Нарис портрета політика / В. Деревінський. — Тернопіль: Джура, 2011. — 224 с. — (Монографія).
6. Щокін Г. В. Видатні постаті України / Г. В. Щокін, М. Ф. Головатий, В. А. Гайченко. — 2-ге вид., допов. — К.: Книжкова палата України, 2007. — 1480 с.
7. Чорновіл В. Твори: у 10 т. — Т. 2: *Правосуддя чи рецидиви терору? Лихо з розуму. Матеріали та документи 1966–1967 рр.* / В. Чорновіл. — К.: Смолоскип, 2003. — 906 с.
8. Там само.
9. Там само.
10. Деревінський В. В'ячеслав Чорновіл. Нарис портрета політика / В. Деревінський. — Тернопіль: Джура, 2011. — 224 с. — (Монографія).
11. Чорновіл В. *Хроніка таборових буднів* / В. Чорновіл, Б. Пенсон. — К.: Такі справи, 1991.
12. Деревінський В. *Журнал «Український вісник» (1987–1989 роки)* / В. Деревінський // *Українознавство*. — 2009. — № 3. — С. 204–207.

13. Щокін Г. В. Видатні постаті України / Г. В. Щокін, М. Ф. Головатий, В. А. Гайченко. — 2-ге вид., допов. — К.: Книжкова палата України, 2007. — 1480 с.
14. Діденко Ю. В. Народний Рух у державотворчих процесах України (1989–2002) / Ю. В. Діденко. — Одеса: Астропринт, 2006. — 176 с. — (Монографія).
15. Чорновіл В. Пульс української незалежності: Колонка редактора / В. Чорновіл. — К., 2000.

Анотації

Побережец А. С. Формирование В. М. Чорновила как общественного, политического и государственного деятеля.

В статье автор раскрывает особенности и предпосылки формирования В. М. Чорновила как общественного, политического и государственного деятеля. Анализирует сегодняшней интерес ученых к талантливой личности В. Чорновола.

Poberezhets A. S. Formation of V. M. Chornovil as a public, political and government man.

The article reveals the features and formation of V. M. Chornovil as a social, political and government activist. Interest of present-day talented scientists to the figure of V. Chornovil is analysed.